

Kirjandusõpik 6. klassile

II osa

AIDI VALLIK

MAIDU JA MARI LUGEMIK

KIRJANDUSÕPIK 6. KLASSILE

II osa

maurus
ÕPPEMATERJALIDE KIRJASTUS

Sisukord

I MAIT JA MARI KUULAVAD INIMESI	6
Trudi Trueit, „Tähtluiteid“	8
Jaan Rannap, „Agu Sihvka annab aru“	17
Ilmar Trull, „Miks peab õppima?“	21
Ott Arder, „Viimees“	22
Andres Ehin, „Küsi“	22
Aidi Vallik, „Pauli inimesed“	24
Pille Arnek, „Elli kirjad“	36
Maidu ja Mari matkapäeviku sissekanne nr 5: Eesti sõjamuuseum	46
Karl Eduard Sööt, „Pääliku hüüd“	52
Hando Runnel, „Ilus maa“	53
Kristiina Ehin, „Ümin Eestile“	53
Maidu ja Mari lugemissoovitus: Ilmar Tomusk, „Algaja ajaränduri seiklused“	55
 II MAIT, MARI JA EESTI KEEL	 56
Leelo Tungal, „Seltsimees laps“	57
Ilmar Trull, „Emakeel“	64
Mart Raud, „Head sõnad“	64
Kristjan Jaak Peterson, „Kuu“	65
Maimu Berg, „Seisab üksi mäe peal“	67
Friedrich Robert Faehlmann, „Vanemuise laul“	72
Maidu ja Mari matkapäeviku sissekanne nr 6: Eesti Ajaloomuuseum	74
Joonas Sildre, „Kahe heli vahel“	79
Juhan Liiv, „Helin“	86
Henrik Visnapuu, „Kõik muutub lauluks“	87
Jüri Üdi, *** ma ei kirjuta vastikuid ridu...	87
„Haldjas“ (Lüganuse)	88
„Kaval-Ants ja Vanapagan“ (Karksi)	89
„Juku vihtlemine“ (Kodavere)	90
„Vehene Jaen“ (Hiiumaa)	91
„Sõjavaranduse kelder“ (Paide)	92
Ämariku Volli, „Suurötükükuul“ (Võrumaa)	93
Maidu ja Mari lugemissoovitus: Jurga Vilé ja Lina Itagaki, „Siberi haiku“	95

III MAIT, MARI JA VÕÖRAD MAAD	96
Anna Jürgen, „Sinine Lind“	97
Gerald Durrell, „Minu pere ja muud loomad“	105
Kalju Kangur, „Järv“	110
Liisi Ojamaa, *** See keda ma armastasin...	110
Hando Runnel, „Pirukalaul“	111
Aidi Vallik, „Kõige tähtsam Rootsimaa-reis. 1686“	113
Maidu ja Mari matkapäeviku sissekanne nr 7: väljasõit Ignatsi Jaagu radadele	125
Liisi Loo, „Minu Tšiili“	129
Mark Twain, „Huckleberry Finni seiklused“	136
Aidi Vallik, „Tädi Klaara rotisupp“	142
Indrek Koff, „Onu Kalle ümbersünd“	143
Jaanus Vaiksoo, „Onu Heino tegi teatrit“	144
Maidu ja Mari lugemissoovitus: Elizabeth Laird, „Tere tulemast eikuhugi“	145
 IV MAIT, MARI JA SISEMISED MÕTTED	 146
„Kuidas harakas musta pugu sai“	146
„Miks haava lehed värisevad“	147
„Majaussid“	147
Zoe Sugg, „Tüdruk Online“	148
Tove Jansson, „Nähtamatu laps“	154
Betti Alver, „Emaga linnas“	162
Viivi Luik, „Emad“	163
Ott Arder, „Emajõgi“	163
Aidi Vallik, „Kukruse ema ja ta lapsed“	164
Maidu ja Mari matkapäeviku sissekanne nr 8: Teatri Kodu ja Tartu Mänguasjamuuseum	173
Juhan Jaik, „Jaaniöö“	177
Silvia Rannamaa, „Kadri“	181
Ieva Flamingo, „ASK.FM“	188
Ellen Niit, „Kui oleksin tundnud sind varem“	189
Tõnu Trubetsky, „Lilleke rohus“	190
Maidu ja Mari lugemissoovitus: Jenny Jägerfeld, „Superkoomik“	191

I

MAIT JA MARI KUULAVAD INIMESI

- Mis on tegelaskõne?
- Kuidas teha vahet repliigil, monoloogil ja dialoogil?
- Kas meenub, mis on kõnekäänud?
- Kuidas koostada erinevat tüüpi küsimusi?
- Valmistume iseseisvuspäevaks!

Kirjandusteose, näidendi või filmi tegelased suhtlevad omavahel **tegelaskõne kaudu**. Tihti ise-loomustab tegelaskõne ka vastavat tegelast mingi nurga alt: näitab, kas ta on tark või rumal, väikelaps või koolilaps, pätt või teadlane, murdekeelt kõnelev või kirjakeelne inimene.

Tegelaskõnes eristatakse üldiselt kolme vormi.

- **Repliik** – ühe tegelase ühe- või paarilausealine ütlus.
- **Monoloog** – ühe tegelase pikem seletus või mõtteavaldus.
- **Dialoog** – mitme tegelase omavaheline vestlus, repliikide vahetamine.

Järgneva lugemispala esimeses osas on esile toodud kolm repliiki helekollase taustavärviga, jupike dialoogi helerohelise taustavärviga ja üks monoloog helesinise taustavärviga. Palun pööra neile tähelepanu!

Trudi Trueit on 1963. aastal sündinud Ameerika lastekirjanik, kes varem töötas pikka aega teleajakirjanikuna, nüüd aga on pühendunud lastekirjandusele. Koostöös National Geographicu ja Scholastic Corporationi meediaettevõtetega avaldab ta lasteraamatuid, kus kirjeldatakse tänapäevaseid teadussaavutusi ja nende kasutamist. Kõige tuntum on tema raamatusari „Avastajate Akadeemia“, mis on ka eesti keeles ilmunud. Peategelane Cruz pääseb õppima sellesse väga erilisse kooli ja samal ajal selgub, et tema saatus on lahendada oma varakult ja salapäraselt surnud emast maha jäänud mõistatus, mis võib aidata tervet inimkonda. Igas raamatus jõuab Cruz lahendusele aina lähemale. Paraku hoiavad sündmustel teravalt silma peal need inimesed, kelle huvi oli juba Cruze ema surma ajal ja on ka nüüd takistada selle mõistatuse lahenduse ilmsikstulekut ükskõik millise hinnaga.

Meie lugemispala on võetud sarja neljandast raamatust pealkirjaga „Tähtluided“.

Sõnaseletused

safirsinine – vääriskivi safiiri moodi sinine, tumesinine

Mell – väikse mesilasekujulise drooni hüüdnimi raamatus

krüptogramm – salakirjas tekst

Fanchon – üks raamatu tegelastest, Avastajate Akadeemia uurimislaeva tehnolabori juht ja õpilaste suur sõber

Orion – Avastajate Akadeemia uurimislaev

aatrium – mitmekorruselise hoone keskel asuv suur ruum või siseõu, millel on harilikult klaaskatus

isoleerima – eraldama

patogeen – haigustekitaja, pisik (viirus või bakter)

muteeruma – muutuma

khakisärk – kaitsevärvi pruunikasroheline särk

parfüüm – lõhnaaine

neutraliseerima – kahjutuks, mõjutuks muutma

missioon – eriülesanne

monsieur – prantsuskeelsetes maades mehe kohta, ka viisaka kõnetlussõnana tähenduses „härra“

SAAL – Avastajate Akadeemias asuv simulaatoriruum, milles harjutatakse läbi maailma erinevatel maastikkudel ette tulevaid olukordi; laevas Orion asub vastav väiksem simulaatoriruum, mini-SAAL

fortes fortuna adiuvat – õnn soosib julgeid (ladina keeles)

populatsioon – asurkond, mingi liigi esindajate hulk ühel territooriumil

pepperoni – teatud Itaalia päritolu vorst, aga ka üks kibepipra sort

s'il vous plaît – olge lahked, palun väga (prantsuse keeles)

materialiseeruma – kuju võtma

dominantne – valitsev, võimukas

dekodeerima – lahti kodeerima, salakirja sisu avama

šiffer, šifri – võti salakirja mõistmiseks

Tähtluided

6.

„AAHHHHH!“ Cruz pillas tibatillukese kruvikeeraja käest. See kukkus kõlksatades **safirsinisele** kivilauale, siis veeres edasi põrandale.

Cruzi kõrval põlvitav Emmett toetas lõua sinisele graniidile, et drooni samalt tasandilt vaadata.

„Palju õnne, sa mürdsid **Melli** tiiva pooleks.“

Cruz oli selle kinnitamisel surunud liiga kõvasti. „Saad sina teda parandada?“

„See tiib on kutu, aga...“

„Tore.“ Cruz tõukas oma tooli tagasi ja peaaegu lükkas selle ümber.

„Sa oled olnud kogu päeva kehvas tujus,“ ütles Emmett. „See on **krüprogrammist**, eks ole?“

Möödas oli peaaegu kolm päeva ja Cruz polnud jõudnud ema mõistatuse lahendamisele samugi lähemale.

„Võib olla küll, Emmett,“ soigus ta. „See võib olla see, mida ma lahendada ei suuda.“

„Tead, mis su häda on?“

„Peale selle, et mul on katkine droon, terve tonn kodutöid ja toakaaslane, kes muudkui osatab mu hädasid?“

„Kui sa laseksid mul lõpetada, siis ma tahtsin öelda, et saaksime talle teha uue tiiva.“

„Saaksime või?“

„Mitte meie nagu mina ja sina. Ma mõtlesin meie all **Fanchoni**.“

Orioni tehnolabori juhil on oskused, tööriistad ja materjal Melli remontimiseks.

„Hea mõte.“ Cruz tõukas tooli tagasi laua juurde. Parema käega pani ta Melli vasakule peopesale. Emmett asetas sinna ettevaatlikult ka tiiva. Cruz läks ukse poole, siis seisatas. Peaks ta ootama? Tal oli kolmkümmend lehekülge kohustuslikku lugemist professor Ishikawa toiduahela-loengu jaoks, homne tunnikontroll tädi Marisoli aines geoloogiliste ajastute kohta ja professor Gabrieli looduskaitse kodutööga polnud ta alustanudki. Cruz vaatas vigastatud mesilast oma peos. Melli kuldsed silmad olid tumedad, keha elutu. Ta ei saanud teda selliseks jätta. Ta sulges pihu ümber drooni.

„Ma viin ta ära ja tulen kohe tagasi.“

„Mhmmh,“ ütles Emmett hajameelselt. Ta oli juba oma laua taga.

Cruz kohtus Laniga poolel teel **aatriumi** suurel keerdtrepil.

„Kuhu sa lähed?“ küsis tüdruk.

„Tehnolaborisse Fanchoni otsima. Asi on Mellis...“ Ta avas oma rusika.

„Oh ei! Kas ma võin kaasa tulla? Ma tahan Fanchoniga kohtuda.“

„Muidugi.“ Ta läks ees üles poolteist trepivahet, neljanda tekini.

AS-võru tehnolabori turvakaamera ees viibutades andis Cruz Lanile märku ees minna. Ta teadis, et tüdruk satub samasugusesse hämmingusse nagu tema, kui ta esmakordselt seda kuubikute labürinti, mullitavaid katseklaase, neoontorusid ja teisi erakordseid eksperimente oma silmaga nägi.

„Ohoo!“ Lani nägu kumas tulede all rohekalt.

„Halloo!“ hüüdis Cruz. „Fanchon! Õpetaja Vanderwick?“

Sellal kui nad ootasid mõne teadlase ilmumist, piilus Lani nurgatagustesse. Cruz püsis läheduses. Lani oli sama uudishimulik nagu tema, mõnikord rohkemgi, mis võis sellises kohas tähendada katastroofi.

„Vaata ette!“ hoiatas Cruz. Lani kummardus pajuvitstest korvi kohale, mis sisaldas midagi mustika-keekside sarnast. „Ma olen selgeks saanud, et mida nunnum siin miski paistab, seda ohtlikum see on.“

„Atsihh!“

Cruz taipas, et aevastus ei tulnud tema primalt sõbralt. Ta ajas kaela õieli. „Fanchon?“

„Seal!“ Lani osutas kuubikute labürindis liikuvale valgele välgatusele.

„See on õpetaja Vanderwick,“ ütles Cruz. „Tule!“

Nad läksid tema sabas. Naine liikus väga kiiresti, sööstes läbi kitsaste vahekaikude. Õnneks polnud ta oma valget kitlit kinni nõõpinud ja see lendles tema järel – täiuslik lipp, millele järgneda.

Hääli kuuldes Cruz seistas. Äkki ei peaks nad kutsumata sekkuma. „Ootame, kuni nad on lõpetanud,“ sosistas ta Lanile, kes noogutas.

„... haigus levib,“ ütles üks mees. Cruz ei tundnud häält ära. „Me oleme mures koldelise kopsupõletiku pärast. Nüüd on üks pisike ka haige.“

„Mul on nii kahju, Moses,“ ütles hääl, mis oli Cruzile tuttav. See kuulus professor Ishikawale. „Meil on siiski ka häid uudiseid.“

„Me isoleerisime patogeeni,“ lõi Fanchon sekka. „See on gripiviiruse muteerunud tüvi, mis inimestel on sagedane, aga mägigorilladel on seda täheldatud vaid korra.“

Cruz ja Lani pöördusid teineteisele otsa vaatama. Mägigorillad?

Cruz upitas ennast varvastele, et saaks üle kuubikuserva piiluda. Lani tegi samuti, kuigi suutis suurivaevu lõua üle vaheseina tõsta. Fanchon, professor Ishikawa ja õpetaja Vanderwick seisis seljaga nende poole. Kolm täiskasvanut vaatasid arvutiekraani. Sellel oli noor aafriklasest mees nõõpi-dega khakisärgis, varrukad küünarnukkideni üles kääritud.

„Haigus liikus inimeselt loomale õhu või saastunud pinna puudutamise kaudu,“ lausus Fanchon. „Tulist, külaelanik, pargivaht – igaüks võis selle neile viia. Ma kardan, et see viirusetüvi on nakkavam kui eelmise haiguspuhangu oma. Ma tean, et teile pole vaja rääkida, kuidas hingamisteede haigus võib gorilladel põhjustada hoopis rängema reaktsiooni kui inimestel.“

„Ei, ei ole.“ Mees hõõrus lõuga.

„Nüüd head uudised,“ ütles Fanchon. „Me – Sidril, meie teadlaste meeskond ja mina – leiutasime viirusevastase ravimi.“

„See on tõesti hea uudis,“ vastas Moses.